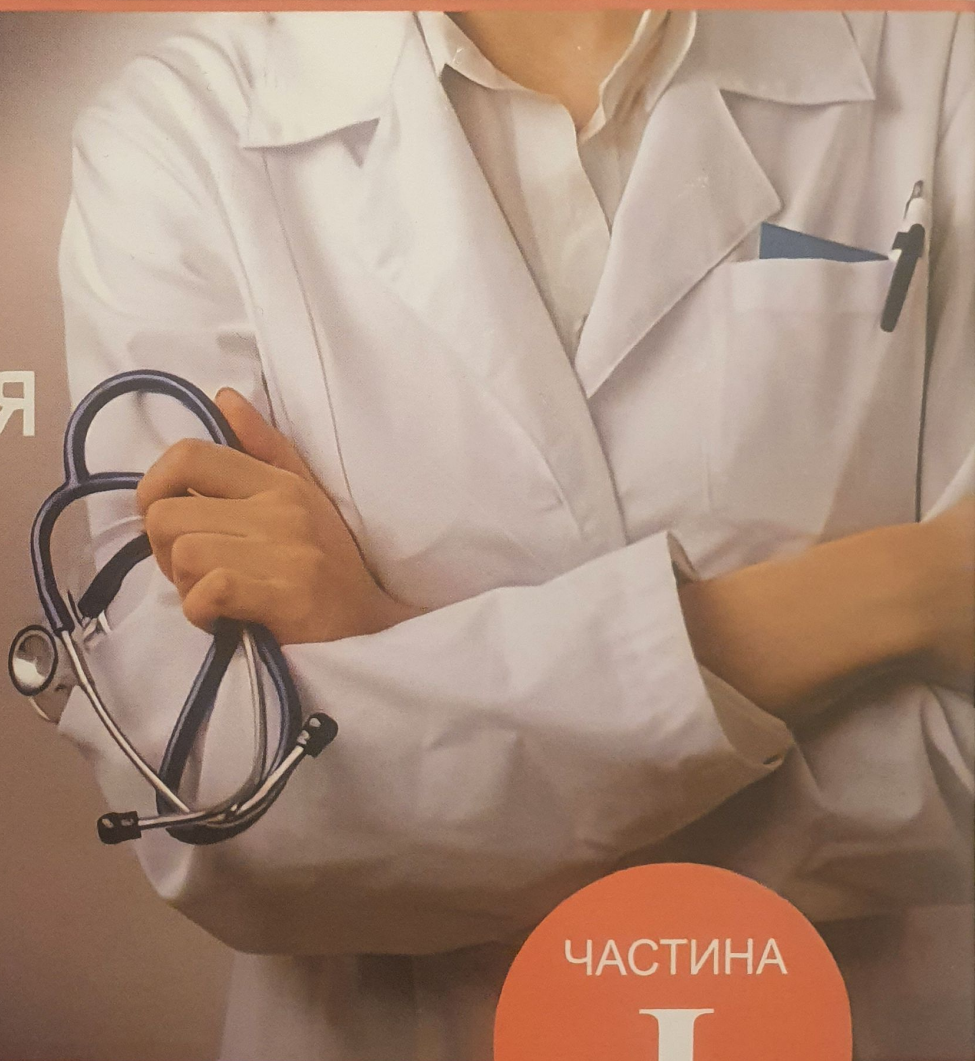

ПРОПЕДЕВТИКА ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ

За редакцією член-кореспондента НАМН України,
професора Нетяженка В.З.

ОСНОВНІ
МЕТОДИ
ОБСТЕЖЕННЯ
ХВОРИХ
В КЛІНІЦІ
ВНУТРІШНІХ
ХВОРОБ

ЧАСТИНА

I

Міністерство охорони здоров'я України
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

ПРОПЕДЕВТИКА ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ

Частина I

ОСНОВНІ МЕТОДИ ОБСТЕЖЕННЯ ХВОРИХ В КЛІНІЦІ ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ

За редакцією член-кореспондента НАМН України,
професора Нетяженка В.З.

УДК 616-07;616.1/4;616юб
П-35

Автори: Нетяженко В.З., Шуліпенко І.М., Мальчевська Т.Й., Шкала Л.В.,
Дідківська Л.А., Пленова О.М., Горач Н.В., Потаскалова В.С., Козьмик Т.В.

За редакцією член-кор. НАМН України, зав. кафедри пропедевтики внутрішньої
медицини №1 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця,
д.мед.н., професора Нетяженка В.З.

Рецензенти:

Казаков Ю.М., доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри
пропедевтики внутрішньої медицини Полтавського державного
медичного університету.

Батушкін В.В., доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри внутрішніх
та професійних хвороб Київського медичного університету

П-35 Пропедевтика внутрішньої медицини. Частина 1. Основні методи обстеження хворих в клініці
внутрішніх хвороб. / За ред. Нетяженка В.З. – К.: Фенікс, 2024 – 552 с.

ISBN 978-966-136-965-7

У підручнику представлені короткі анатомо-фізіологічні особливості досліджуваних систем органів та методи традиційного фізикального обстеження хворих. Висвітлені загальні положення та етапи формування клінічної медицини, методологія встановлення діагнозу, питання етикетки, медичної етики та деонтології. Наведені основні історичні факти та віхи формування методів фізикального обстеження, що є необхідним у розумінні значущості кожного з цих методів у діагностичному процесі та формуванні клінічного мислення. Докладно описана методика і техніка виконання кожного з методів традиційного фізикального обстеження хворих. Виділені основні клінічні синдроми, які є підґрунтям для формування діагностичного висновку, проаналізовано симптомно-синдромні підходи, застосовані у процесі діагностичного пошуку. Особливу увагу приділено сучасним методам лабораторного та інструментального дослідження стану органів та систем.

У додатку наводяться нормальні величини основних лабораторних та інструментальних показників.

Підручник рекомендовано для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації, професійного удосконалення інтернів, клінічних ординаторів, аспірантів, магістрів, а також практичних лікарів.

Рекомендовано до видання на засіданні Вченої Ради Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (протокол № 6 від 25 січня 2023 р.)

*Видавництво підручника здійснено за підтримки
ВГО «Асоціація лікарів-інтерністів України»*

ISBN 978-966-136-965-7

© Нетяженко В.З., Шуліпенко І.М., Мальчевська Т.Й.,
Шкала Л.В., Дідківська Л.А., Пленова О.М., Горач Н.В.,
Потаскалова В.С., Козьмик Т.В., текст, 2024

ЗМІСТ

Частина 1. ОСНОВНІ МЕТОДИ ОБСТЕЖЕННЯ ХВОРИХ В КЛІНІЦІ ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ

Передмова	4
Розділ I. Введення в клініку внутрішніх хвороб. Основні правила розпитування та огляду хворого.....	5
Розділ II. Основні методи обстеження бронхо–легеневої системи	80
Розділ III. Фізикальні методи обстеження серцево-судинної системи	196
Розділ IV. Методи інструментального обстеження в кардіології	290
Розділ V. Методи обстеження органів шлунково–кишкового тракту.....	359
Розділ VI. Методи обстеження органів сечовидільної системи	434
Розділ VII. Методи обстеження органів ендокринної системи	458
Розділ VIII. Основні методи обстеження системи крові	486
Розділ IX. Методи обстеження опорно-рухового апарату.....	524
Референтні значення інструментальних і лабораторних показників	540

ПЕРЕДМОВА

Професійна діяльність лікаря спрямована на досягнення двох основних завдань: перше – пізнання сутності захворювання, тобто встановлення діагнозу хвороби; друге – її лікування. Вирішення першого завдання є необхідною заporукою для здійснення другого. Тільки правильно встановлений діагноз може дати лікарю орієнтир для вірно обраного лікування. В такій же послідовності здійснюється фахова, клінічна підготовка лікаря у вищих навчальних медичних закладах.

Для того, щоб встановити діагноз хвороби, необхідно пізнати її на основі спеціального професійно-медичного обстеження хворого. Цей розділ клінічної підготовки студента-медика називається діагностикою.

Діагностика є найважливішою структурною частиною клінічної медицини і найпершою її навчальною основою, назва якої – пропедевтика внутрішньої медицини.

Вивчення пропедевтики внутрішньої медицини базується на інтеграційних засадах. Це означає, що засвоєння пропедевтичних знань і навичок студентами має бути тісно пов'язане з якістю опанування ними таких попередніх і супутніх базових дисциплін, як нормальна і патологічна анатомія, фізіологія, біохімія, фармакологія, мікробіологія; така інтеграція – передумова і запорука успішного оволодіння навичками і знаннями в обсязі навчальної програми внутрішньої медицини на наступних курсах. Інтеграція визначає також, що пропедевтичні знання і навички, набуті на кафедрі пропедевтики внутрішньої медицини, є не ізольованим навчальним етапом, а органічно поєднаною, цілісною системою клінічного навчання студента, в якій діагностика, клініка і лікування зливаються в єдиний і нерозривний процес.

Підручник побудований згідно програми вивчення дисципліни «пропедевтика внутрішньої медицини».

Колектив авторів висловлює надію, що підручник сприятиме удосконаленню пропедевтичної, зокрема, клініко-діагностичної підготовки студентів-медиків, відповідатиме сучасним вимогам професійної моделі випускника вищого медичного навчального закладу.

Підручник рекомендовано насамперед для студентів 2–3 курсів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації. Може бути використаний також у клінічній підготовці студентів-медиків 4–6 курсів, у професійному удосконаленні інтернів, клінічних ординаторів, аспірантів, магістрів, а також практичних лікарів широкого профілю.

Автори з вдячністю сприймуть корисні поради і пропозиції щодо поліпшення змісту підручника з метою подальшого його удосконалення.

Розділ I. ВВЕДЕННЯ В КЛІНІКУ ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ. ОСНОВНІ ПРАВИЛА РОЗПИТУВАННЯ ТА ОГЛЯДУ ХВОРОГО

Пропедевтика (від. грец. *propaideyo* – попередньо навчаю) – початковий (увідний) курс вивчення клінічної дисципліни. Основа пропедевтики – діагностика, тобто сутність хвороби, яка визначена певними термінологічними поняттями.

Пропедевтика внутрішньої медицини – навчальна клінічна дисципліна, яка вивчає методи й прийоми клінічного обстеження хворого, особливості професійного спілкування лікаря з пацієнтом, суб'єктивні й об'єктивні прояви недуги (симптоми й синдроми), причини й механізми їх виникнення й розвитку (семіологія) з метою встановлення діагнозу захворювання.

Основні навчально-методичні завдання пропедевтики внутрішньої медицини:

- 1) опанування методикою й технікою клінічного обстеження хворого – анамнестичного, фізикального;
- 2) виявлення суб'єктивних і об'єктивних ознак хвороби й хворобливих станів (симптомів і синдромів);
- 3) з'ясування патогенетичних і семіологічних причин та механізмів їх виникнення й розвитку;
- 4) оволодіння найважливішими методами інструментальної діагностики та інтрепретацією лабораторних хвороб внутрішніх органів;
- 5) використання методів клінічного обстеження в діагностиці типових проявів хвороб внутрішніх органів;
- 6) формування основних засад клінічного мислення;
- 7) засвоєння методики професійного спілкування з пацієнтом на основі медичної етики, деонтології і медичної естетики;
- 8) ознайомлення з основними нозологічними формами захворювань внутрішніх органів, а також з термінологічними й епонімічними симптомами й синдромами.

Пропедевтика внутрішньої медицини – поняття значно глибше, ніж традиційно вживаний до сьогодні термін «пропедевтика внутрішніх хвороб», вона охоплює ширший спектр пропедевтичних знань і вмінь студента, зокрема, у галузі загальної діагностики, семіології, методів клінічного обстеження хворого, медичної етики й деонтології, які стосуються, крім внутрішніх хвороб терапевтичного профілю, інших клінічних патологій – неврологічних, інфекційних, онкологічних, гематологічних тощо.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ
ПІДРУЧНИК

ПРОПЕДЕВТИКА ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ

Частина I

ОСНОВНІ МЕТОДИ ОБСТЕЖЕННЯ ХВОРИХ
В КЛІНІЦІ ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ

Нетяженко Василь Захарович,
Щуліпенко Ігор Михайлович,
Мальчевська Тетяна Йосипівна,
Шкала Любов Володимирівна,
Дідківська Людмила Андріївна,
Пленова Ольга Миколаївна,
Горач Наталія Василівна,
Потаскалова Вікторія Сергіївна,
Козьмик Тамара Вікторівна.

Формат 70x100/16. Ум. друк. арк. 44,5.
Наклад 500. Зам. 24-069.

Видавець і виготовлювач ПП «Видавництво «Фенікс»
Віддруковано на власному обладнанні
Св-во суб'єкта видавничої справи ДК № 271 від 07.12.2000 р.
03067, м. Київ, вул. Грушецька, 13Б